

ARTA OPERATIVĂ – COMPONENTĂ ESENȚIALĂ ÎN CADRUL DOCTRINEI NAVALE

OPERATIONAL ART – ESSENTIAL COMPONENT OF NAVAL DOCTRINE

ART OPÉRATIONNEL – COMPOSANTE ESSENTIELLE DE LA DOCTRINE NAVALE

Cpt.cdor.drd. Cristian ABAIANIȚI*

În contextul aparițiilor unor cauze generatoare de crize, ale căror surse se regăsesc în multitudinea de dispute de natură istorică, culturală, etnică, religioasă sau chiar educațională, adoptarea unei gândiri operative reprezintă o cerință de actualitate doctrinară. În acest context, folosirea artei operative reprezintă un deziderat fără de care existența unei doctrine ar fi lipsită de consistența gnoseologică.

In the context of the occurrences of crisis generating causes whose sources are found in the multitude of disputes of a historical, cultural, ethnic, religious or even educational nature, the adoption of operative thinking is a doctrinal actuality requirement. In this context, the use of operative art is a desideratum without which the existence of a doctrine would be devoid of gnoseological consistency.

Vu les causes génératrices de crises dont les sources se trouvent dans la multitude de conflits de nature historique, culturelle, ethnique, religieuse ou même éducative, l'adoption d'une conception opérationnelle s'impose comme une exigence de la réalité doctrinale. Dans ce contexte, l'utilisation de l'art opérationnel représente un but sans lequel l'existence d'une doctrine serait dépourvue de consistance gnoseologique.

Cuvinte-cheie: artă; operativ; design; sincronizare; coordonare.

Keywords: art; operational; design; synchronization; conduct.

Mots-clés: art; opérationnel; design; synchronisation; coordination

„Planul e posibil să nu aibă mare importanță, dar planificarea este esențială”.

Winston Churchill

Schimbările perene care au loc pe scena geostrategică, existența unor riscuri și amenințări la adresa securității naționale, precum și necesitatea implementării unor răspunsuri care să conveargă către realizarea aceluiași scop impun utilitatea adoptării unor reglementări cuprinzătoare în cadrul doctrinelor pe diferite niveluri ale artei militare. Toate acestea se reflectă asupra înțelegerii corecte a semnificației și a necesității aplicării artei operative în cadrul operațiilor, căreia, de multe ori,

i-a fost atribuit un înțeles peiorativ, în contextul folosirii acesteia. În acest sens, aplicarea corectă a elementelor artei operative reprezintă un deziderat nu tocmai ușor de realizat, însă folosirea acestora în domeniul planificării, ca atribut al conducerii militare, poate aduce schimbări notabile în înlăturarea ambiguităților, a restricțiilor artificiale și a contradicțiilor care pot apărea pe timpul procesului de luare a deciziei.

Totodată, uzitarea unor documente doctrinare aliniate celor folosite în NATO este dictată și de adoptarea unor măsuri coerente și adecvate, din cauza, în special, a amenințărilor hibride prezente în zona Mării Negre. În acest sens, existența unui

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristache_jurie@yahoo.com

nivel optim de pregătire pentru a face față unor astfel de cerințe de coordonare, de sincronizare, de integrare, de prioritizare și de evaluare este necesară a fi în concordanță cu ceea ce se dorește a fi arta operativă. Mai mult decât atât, doar aplicarea strategiei în cadrul operațiilor moderne nu este suficientă pentru realizarea succesului, așa după cum doar cunoașterea și folosirea a tacticilor nu vor face decât să conducă la executarea unor acțiuni lipsite de consistență operativă și caracterizate de o uzură morală și materială excesivă. O victorie absolută nu va putea fi obținută doar printr-o combinație eficientă între strategie și tactică. De aceea este necesară integrarea tacticii într-un cadru mai larg, dominat de strategie.

Acest deziderat poate fi realizat doar prin utilizarea unui nivel tampon, caracterizat de teorie și de practică operative și numit arta operativă. Aceasta furnizează o structură conceptuală fundamentală care sprijină integrarea acțiunilor tactice și cărora le oferă un sens în cadrul viziunii strategice privind realizarea condițiilor ce caracterizează un sistem acceptat a fi funcțional, în concordanță cu interesele naționale.

În actuala realitate, caracterizată de schimbări bruște și imprevizibile ale mediului operațional, arta operativă, deși este specifică nivelului operativ, trebuie înțeleasă și folosită corespunzător și la nivel strategic, și chiar tactic. De asemenea, aceeași realitate operațională dirijează cele două componente ale sale, teoria și practica, astfel ca, conceptele operative utilizate să fie înțelese corect și să conducă la realizarea scopului pe care îl are arta operativă, acela de a integra finalitățile, mijloacele și căile de realizare a stării finale dorite la nivel politic.

Istoria ne-a demonstrat că gândirea operativă bazată doar pe folosirea tehnologiei poate preveni realizarea succesului, comparativ cu un oponent, care, deși nu posedă tehnologie avansată, poate obține rezultatele dorite doar datorită dezvoltării și folosirii unor concepte operative superioare. Într-un conflict între doi oponenti, succesul va fi de partea celui care gândește și care acționează cu o mai mare determinare, fiind sprijiniți și de o bază solidă a teoriei și a practicii, dar și a teoriei operative. Însă aceste caracteristici ale gândirii operative nu presupun, în mod explicit, abandonarea folosirii tehnologiei, ci constituie, împreună cu aceasta și cu conceptele operative care reflectă lecțiile învățate

de-a lungul istoriei militare, un câștig absolut în realizarea scopului strategic.

Arta operativă – evoluție, interpretare și considerații teoretice

Este evident faptul că arta operativă are două componente, respectiv practica operativă și teoria operativă, aceasta din urmă fiind predecesoarea practicii. În aceeași măsură, arta operativă implică atât arta căreia îi corespunde practica operativă, cât și știința corelată cu teoria operativă. Istoria artei militare confirmă, pe deplin, faptul că dezvoltarea armamentului și a tehnicii de luptă, în general, a determinat modul de organizare și de ducere a acțiunilor de luptă. Astfel, într-o perioadă îndelungată din istoria conflictelor armate, când acest nivel era slab materializat, războaiele aveau caracter local, static, limitat ca dimensiune și, în principiu, se decideau printr-o singură bătălie decisivă, fără a fi vizate, în prealabil, o serie de bătălii de modelare care să conducă la cea decisivă. În aceste condiții, artei militare îi erau atribuite două ramuri: strategia și tactica. Responsabilitatea strategiei era direcționată către realizarea planului de ducere a războiului, cu obiectiv de distrugere a inamicului printr-o asemenea bătălie care să fie decisivă, iar tactica era responsabilă de ducerea acțiunilor la fața locului, în câmpul/mediul de desfășurare a respectivei bătălii.

Evoluția practicii operative – componentă a artei operative

Pe măsura dezvoltării tehnologiei și, în special, începând cu perioada secolului al XVIII-lea, când se declanșează revoluția industrială, în scopul realizării decisivității acelei bătălii unice, armatele lumii încep un proces de înzestrare tehnologică, în paralel cu mărirea efectivelor armatei. Toate aceste cerințe ale vremii, împreună cu punerea în practică a acestor schimbări, au condus la regândirea artei militare în ansamblul său, întrezărindu-se necesitatea adoptării unor noi concepte operative, specifice zilelor noastre, cum ar fi: coordonare, sincronizare, integrare și comandă și execuție centralizată sau descentralizată.

O serie de opinii ale unor cercetători în domeniul artei militare atribuie sedimentele practicii operative de astăzi unor iluștri conducători militari, încă din perioada antică, cum ar fi Alexandru cel Mare (356-332 î.e.n.), Hannibal (247-182 î.e.n.) și Iulius Cezar (101-44 î.e.n.)¹.

Totuși, conform lui Claus Telp, personalitatea militară marcantă care a nuanțat practica operativă prin acțiunile sale a fost Napoleon I (1769-1821)². Acesta a prefigurat, pentru prima dată, necesitatea unei gândiri operative, orientată către planificare, organizare, coordonare, sincronizare și asigurare logistică, toate abordate de o astfel de manieră încât să conducă la atingerea unui scop comun. Din punctul de vedere al organizării armatei sale, a aplicat principiul controlului descentralizat asupra corpurilor de armată, coborând către divizii de infanterie, formate din unități de infanterie și cavalerie, îndeplinindu-se condițiile unei organizări de tip întrunit. Urmărind divizarea inamicului pentru a-l nimici mai ușor, a aplicat principiul distribuirii forțelor astfel încât, asociat cu sincronizarea acțiunilor, a condus la obținerea unui succes răsunător în veritabila Campanie Jena, din 1806, împotriva Imperiului Prusac. Această campanie este renumită pentru desfășurarea a două bătălii decisive, cea de la Jena și cea de la Auerstaedt, care au avut loc în aceeași dată, respectiv 14 octombrie 1806, dar în locații diferite, la aproximativ 20 km una de cealaltă.

Este evident faptul că practica operativă a lui Napoleon, în ceea ce privește folosirea mai multor corpuri de armată printr-o manevră distribuită pe o suprafață mare, a anticipat un principiu fundamental al operațiilor, respectiv cel al unității de efort/scop, care, la vremea respectivă, se numea *strategia unui singur punct*³ („strategy of a single point” – engl.).

În aceeași măsură cu practica napoleoniană, sunt de remarcat și acțiunile celor doi generali din timpul Războiului Civil-American (1861-1865): generalul Robert E. Lee (1807-1870), comandantul forțelor confederale, și generalul Ulysses S. Grant (1822-1885), comandantul trupelor federale. Deși amândoi au fost, în aceeași măsură, vizionari străluciți, spre deosebire de generalul Lee, care a rămas încătușat în tradiționalism, fără a face rabat de la normele războiului staționar, generalul Grant s-a folosit din plin de experiența dobândită în timpul Războiului Mexicano-American (1846-1848). Astfel, el a organizat și a etapizat toate operațiile desfășurate în cadrul Războiului Civil, încât să fie asigurat sprijinul reciproc, completat de beneficiile aduse de revoluția industrială.

Pelângă folosirea simultană a mai multor corpuri de armată distribuite pe toată suprafața teatrului de operații, a conducerii descentralizate și a susținerii

logistice, Grant a schițat un plan de operații, pe care l-a prezentat în data de 4 aprilie 1864 și care prevedea „desfășurarea concomitentă a tuturor corpurilor de armată pentru atingerea aceluiași centru”⁴, centrul fiind reprezentat de armata condusă de către Lee. Se observă identificarea punctului central, reprezentat de armata inamică, ce se poate constitui într-un centru de greutate inamic de nivel operativ, pentru a cărui distrugere/neutralizare Grant a dezvoltat un curs de acțiune pe două direcții: una – care viza pătrunderea în adâncime, în spatele inamicului, pentru întreruperea liniilor de re aprovizionare ale acestuia – și cea de-a doua direcție – de oprire a înaintării și de încercuire, în scopul capitulării.

Atât perioada napoleoniană, cât și cea a Războiului Civil-American au reprezentat cele mai timpurii manifestări operative, marcate de schimbările economico-sociale care au imprimat debutul nivelului operativ și care, în mod normal, nu ar putea exista, din cauza absenței unor circumstanțe, cum ar fi: cantitate și calitate suficientă a forțelor armate, armament adecvat acestui nivel și suportul pe care îl putea asigura națiunea respectivă.

Dacă până în secolul al XVIII-lea debutul practicii operative era greu de preconizat, din cauza armatelor de dimensiuni reduse, formate, în principal, din mercenari fără pregătire militară, începând cu acest secol apar armatele de masă („million-man”⁵), ca rezultat al mobilizării populației, fapt care a impus mărirea suprafeței zonei de operații, executarea unor acțiuni simultane, în scopul creării condițiilor de desfășurare a unor bătălii decisive, ceea ce a condus și la mărirea perioadei de desfășurare a războiului.

Începând cu perioada Primului Război Mondial (1914-1918), se lărgeste orizontul practicii operative prin încercarea de penetrare a liniei de apărare, concomitent cu adoptarea unui caracter manevrier pentru interzicerea retragerii inamicului și, automat, pentru încercuirea acestuia. Deși acest război a fost îndeosebi un război de uzură materială și morală cu rezultate dezastruoase, se desprind totuși câteva exemple demne de luat în considerare, din punctul de vedere al artei operative.

Astfel, debarcarea de la Gallipoli (1915) poate fi luată ca reper operativ, din punctul de vedere al planificării, al dislocării și al susținerii logistice a unei forțe multinaționale de tip întrunit. Bătălia Iutlandei (1916), din Marea Nordului, a reprezentat, de asemenea, un capitol operativ, din care reiese

sincronizarea acțiunilor tactice ale flotei englezești pentru împiedicarea realizării obiectivului operativ al flotei germane – acela de a distruge o parte însemnată a flotei englezești care acționa pentru realizarea blocadei navale.

Cel de-al Doilea Război Mondial (1939-1945) a fost marcat de o bogată practică operativă, datorită faptului că teoria operativă a fost cristalizată, în perioada interbelică, într-un conținut apropiat de cel pe care îl cunoaștem în zilele noastre. Deja anumite concepte operative sunt cunoscute de către comandanții acelei perioade, pe care le-au exersat și le-au rafinat, punându-le în practică pe perioada celei de-a doua conflagrații mondiale.

O serie de succese operative sunt înregistrate în diferite operații, tocmai datorită aplicării elementelor artei operative. Operația Weserübung (9 aprilie 1940) se remarcă printr-o planificare de nivel operativ pentru folosirea unei forțe de tip întrunit cu componentă terestră, aeriană și navală, prin realizarea unității de efort, a surprinderii, a economiei de forțe și a sincronizării. În aceleași condiții, este desfășurată, o lună mai târziu, și operația Gelb, pe timpul căreia, în plus față de cea anterioară, este folosită planificarea centralizată, dar cu execuție descentralizată. Campania Granite (1944) aduce în prim-plan toate elementele constitutive ale unui plan de operații modern, cu stabilirea obiectivului strategic, cu identificarea obiectivelor operative pentru fiecare operație, conform fiecărei faze, cu sarcini pentru forțele din subordine pentru atingerea aliniamentelor stabilite, conform unei matrici de sincronizare.

Toate aceste exemple ale practicii operative pot fi completate și de manifestări autohtone ale practicii operative. În acest sens, putem exemplifica bătălia de la Szolnok⁶ (24 - 25 iulie 1919), din cadrul campaniei pentru eliberarea Ardealului. Această bătălie, condusă de către generalul Gheorghe Mărdărescu, se remarcă prin sincronizarea acțiunilor, ceea ce a condus la realizarea obiectivului de nivel operativ – eliberarea Ardealului de sub ocupația ungurească. Mai mult decât atât, coordonarea celor trei corpuri de armată pentru aplicarea manevrei de „dublă învăluire”⁷ a determinat realizarea surprinderii forțelor ungare, care, în final, s-au retras într-o totală dezordine. Această bătălie, condusă de către generalul Mărdărescu, demonstrează tocmai esența artei operative, respectiv „să câștigi definitiv (decisiv)

într-un timp foarte scurt și cu cât mai puține pierderi de vieți omenești sau pierderi materiale”⁸.

De asemenea, în istoria conflictelor militare românești este demonstrat faptul că, comandanții militari au făcut dovada posesiei unei gândiri operative, orientată către manevra de învăluire a inamicului, de tăierea liniilor de comunicații ale acestuia, de pătrundere în adâncime și de interzicere a libertății de manevră, toate acestea fiind asemănătoare cu ceea ce va fi statuat mai târziu, respectiv în anul 1933, de către Mikhail Nikolayevich Tukhachevsky (1893-1937), prin conceptul de „bătălia în adâncime”⁹.

Așa cum am menționat anterior, practica operativă a creat premisele dezvoltării teoriei operative pentru a-i face pe comandanții militari să înțeleagă atât rezultatele pozitive, cât și cele negative, obținute în urma aplicării intuiției, a inspirației sau a prezenței de spirit pe câmpul de luptă din exemple istorice.

Evoluția teoriei operative – componentă a artei operative

Primele idei operative rudimentare sunt creionate de către Maurice – conte de Saxa (1696-1750) –, care conchide oportunitatea atacării liniilor logistice ale inamicului, provocându-i, astfel, slăbirea și abandonarea voinței de a mai lupta.

Având idei comune cu Saxa, un alt precursor al teoriei operative a fost Frederick al II-lea cel Mare (1712-1786), care denumește nivelul cel mai de jos ca fiind ”petit service”¹⁰, iar nivelul superior, echivalent strategiei, era ”connaissances du général”¹⁰. De asemenea, opinează faptul că un război trebuie să fie de scurtă durată și într-un ritm alert pentru a economisi resursele, iar, din punctul de vedere al liniilor inamice de re aprovizionare logistică, acestea trebuiau atacate prin adoptarea unor tactici de gherilă.

Dietrich Heinrich Freiherr von Bülow (1757-1807) face primele menționări despre operație în cartea sa, intitulată *Geist des neuen Kriegssystems*¹², unde descrie operația ca fiind o mișcare a armatei, raportată direct la acțiunile inamicului¹³.

Debutul gândirii operative este atribuit lui Carl Von Clausewitz (1780-1831), o personalitate marcantă, care, prin opera sa, intitulată *Despre Război*, încă naște, în zilele noastre, dispute și controverse legate de anumite concepte, cum ar fi cel al centrului de greutate. Clausewitz preia de la

von Bülow conceptul de operație și îl redefinește ca fiind o mișcare a armatei în cadrul unui plan de operații. Pe lângă acest concept, sunt menționate, în cartea sa, și alte concepte legate de punctul culminat („Kulminationspunkt”¹⁴) și de centrul de greutate („Schwerpunkt”¹⁵), care a fost tradus ca fiind *punct principal de decizie*¹⁶.

În cartea *Précis de l'Art de Guerre*¹⁷, Antoine Henri de Jomini (1779-1869) stipulează, de asemenea, importanța preluării controlului liniilor de comunicații ale inamicului, concomitent cu protejarea celor proprii. Renumitului strateg elvețian îi este atribuit conceptul de „grandes tactiques”¹⁸ pentru a descrie acțiunile de nivel tactic cu un pronunțat caracter manevrier și executate într-o fază incipientă a conflictului, în scopul obținerii avantajului în luptă.

Deși abordarea lui Jomini în arta războiului a fost una bazată mai mult pe calcule matematice decât pe artă în sine, influența acestuia se regăsește în alte publicații din domeniu în vremea respectivă. Astfel, în America sunt editate *Military Art and Science*¹⁹ (1848), a generalului Henry Wager Halleck, *Elements of the Art of War*²⁰ (1889), a colonelului James Mercur, și cartea *The Principles of Strategy*²¹ (1894) a locotenent-colonelului John Bigelow, iar în Anglia, în cadrul Colegiului de Stat Major, generalul Patrick Leonard MacDougall a publicat manualul *The Theory of War*²² (1856), care, mai târziu, a fost înlocuit cu manualul *The Operation of War*²³ (1866) al generalului Edward Bruce Hamley.

De cealaltă parte, teoria clausewitziană despre operație este preluată de către feldmareșalul Helmuth von Moltke Sr. (1800-1891), care consideră că operația aparține unui domeniu de studiu intermediar, aflat între strategie și tactică, și era executată, ca parte a unei campanii, pentru realizarea unor obiective stabilite de strategie. Moltke considera strategia ca fiind responsabilă de desfășurarea tuturor acțiunilor din teatrul de operații, care trebuiau executate în scopul ajungerii forțelor la bătălia decisivă. Tactica, din punctul de vedere al ilustrului strateg prusac, viza metodele de desfășurare a acțiunilor din timpul bătăliei decisive, cu accent pe atacurile din flanc.

Beneficiile războiului manevrier sunt recunoscute, pentru prima dată, de către generalul Sigismund von Schlichting (1829-1909), care subliniază importanța angajării din mișcare a

inamicului, la întâlnirea acestuia. Astfel, pe baza evoluției tehnicii militare, a mărimii corpurilor de armată și a expansiunii teatrului de operații, acesta accentuează ineficiența etapei de concentrare de dinainte de desfășurarea bătăliei decisive, etapă care presupunea adunarea întregii armate într-o poziție favorabilă și atacarea inamicului din acea poziție statică.

Wilhelm Leopold Colmar von der Goltz (1843-1916) este un alt teoretician al practicii operative, adept al gândirii clausewitziene, care considera că o campanie reprezintă o înșiruire de operații, al căror scop era acela de creare a condițiilor pentru desfășurarea bătăliei decisive. De asemenea, acesta considera centrul de greutate inamic ca fiind întotdeauna reprezentat de armata acestuia.

Feldmareșalul Alfred von Schlieffen (1833-1913) credea cu tărie în războiul manevrier („bewegungskrieg”²⁴), dând exemplul bătăliei de la Cannae (216 î.e.n.), de care s-a folosit pentru a explica ineficacitatea atacurilor frontale comparativ cu cele din flanc, care, deși prezentau un risc crescut din punctul de vedere al dezbinării forțelor, aveau șanse de succes mai ridicate, raportat la atacurile din poziții fixe.

Toate aceste menționări teoretice operative au contribuit la debutul artei operative, a cărei naștere este atribuită părții sovietice. Experiențele dobândite în Războiul Ruso-Japonez (1904-1905), în Primul Război Mondial și în Războiul Civil Rus (1918-1920) au reprezentat factorii care au contribuit la revitalizarea gândirii operative ruse.

Contribuția majoră în ceea ce privește nașterea artei operative a avut-o Alexander Andreyevich Svechin (1878-1938), considerat părintele acesteia, care a propus necesitatea unui nivel intermediar între strategie și tactică, pe care l-a numit nivelul operativ, fiind în responsabilitatea artei operative. În cartea sa intitulată *Strategiya* (1926), Svechin a definit, pentru prima dată, arta operativă ca fiind „totalitatea manevrelor și a bătăliilor duse, într-o zonă de operații dintr-un teatru de acțiuni militare, pentru realizarea unui scop comun, stabilit ca fiind final, raportată la o anumită perioadă din cadrul unei campanii”²⁵. Pentru prima dată, Svechin descrie natura artei operative și relația dintre aceasta și strategie și tactică, astfel: „Bătălia este mijlocul prin care se realizează o operație. Tacticile reprezintă materialul din care este confecționată arta operativă. Operațiile sunt mijloacele prin

care se realizează strategia, iar arta operativă reprezintă materialul din care este confecționată strategia”²⁶. Ca o concluzie, arta operativă, în opinia lui Svechin, reprezintă instrumentul prin care comandantul eşalonului superior celui tactic aranjează succesele tactice într-un cadru operativ, orientat către realizarea succesului strategic dintr-un teatru de acțiuni militare.

Teoria artei operative, descrisă de către Svechin, a reprezentat, în continuare, cadrul favorabil pentru dezvoltarea conceptului de „bătălie în adâncime”²⁷, un concept de nivel tactic, propus de către Mikhail Nikolayevich Tukhachevsky (1893-1937), ca soluție pentru străpungerea apărării inamice atât de dezastruoase în timpul Primului Război Mondial.

Coroborat pe acest concept de nivel tactic, la nivel operativ a fost propus conceptul de „operație în adâncime”²⁸ de către Vladimir Kiriakovitch Triandafilov (1894-1931), ca soluție pentru distrugerea C2 și a liniilor de sprijin logistic de nivel operativ. De asemenea, pentru realizarea surprinderii, Triandafilov a calculat necesarul de capabilități de nivel operativ: „4-5 corpuri de infanterie cu artileria organică, 4 -5 divizii de artilerie și 8 - 12 batalioane de tancuri”²⁹.

Conceptul de operație în adâncime a fost completat și îmbunătățit de către Georgii Samoilovich Isserson (1898-1976), care a propus conceptul de „operații ofensive în adâncime”³⁰, ca formă de nivel operativ pentru realizarea apărării, în scopul opririi ofensivei inamice.

Analizând aceste expuneri teoretice ale gândirii operative, reliefăm faptul că perioada interbelică a reprezentat momentul de cotitură pentru nașterea și dezvoltarea artei operative, datorat, în principal, experiențelor practice dobândite și lecțiilor identificate din timpul Primului Război Mondial. De asemenea, această perioadă este reprezentativă pentru modalitatea în care au evoluat caracteristicile artei operative: dimensiunea spațială și temporală, caracterul întrunit al forțelor, sistemul de comandă și control, puterea de luptă, planificarea, dislocarea și logistica.

Factorii care au contribuit la apariția și dezvoltarea artei operative au fost:

- experiența practică și lecțiile identificate din conflictele anterioare;
- dezvoltarea armamentului și a tehnicii de luptă, precum și dotarea forțelor cu astfel de mijloace de foc;

- extinderea temporală și spațială a acțiunilor de luptă, ca urmare a măririi efectivelor, a dotării cu tehnică modernă din punctul de vedere al puterii de foc, al razei de acțiune și al mobilității;

- imposibilitatea realizării obiectivului strategic doar printr-o singură bătălie decisivă, impunându-se necesitatea desfășurării unor bătălii succesive, care, aranjate coerent într-un cadru operativ al unei campanii, vor conduce la îndeplinirea obiectivului strategic;

- caracterul întrunit al forțelor pentru realizarea obiectivului strategic.

Considerații teoretice ale artei operative

Comparativ cu definiția formulată de către Svechin, în prezent definiția artei operative este mult îmbunătățită și în concordanță cu actualele cerințe ale mediului operațional. În termeni generici, arta operativă este „o componentă a artei militare, responsabilă cu teoria și practica planificării, pregătirii, conducerii și susținerii campaniilor și a operațiilor majore care vizează îndeplinirea unor obiective operative sau strategice într-un teatru de operații dat”³¹. Literatura de specialitate revizuieste definiția artei operative, în funcție de specificitatea fiecărui domeniu de aplicabilitate a acțiunilor militare (aerian, terestru sau maritim) sau în funcție de cultura, de filosofia sau de tradițiile militare care dirijează conștiința operativă a teoreticienilor militari. O definiție de referință pentru doctrinele categoriilor de forțe naționale ar putea fi cea menționată în Doctrina Aliată Întrunită, unde arta operativă reprezintă „folosirea forțelor, împreună cu alte agenții, pentru atingerea obiectivelor strategice și operative prin design-ul, organizarea, integrarea și conducerea strategiilor, campaniilor, operațiilor majore și bătăliilor”³². Sub auspiciile actuale ale abordării cuprinzătoare, concept acceptat în cadrul Alianței la care suntem parte și la care fiecare categorie de forțe trebuie să-și aducă contribuția, definiția din doctrina aliată este una cuprinzătoare, fiind enumerate în conținutul ei toate instrumentele de manifestare a artei operative (design, organizare, integrare și conducere) pentru ca atât instrumentul militar, cât și cel nonmilitar să uziteze din plin pentru a răspunde coerent la rezolvarea unei eventuale situații de criză.

Din punctul de vedere al scopului, arta operativă reprezintă instrumentul principal, care, pe baza conceptelor sale de exprimare, ajută la

corelarea finalităților urmărite cu modalitățile și cu mijloacele puse la dispoziție și în limita riscurilor acceptate. Așadar, scopul artei operative este reprezentat de formularea corectă a răspunsurilor la cele patru întrebări³³:

1. „Care sunt condițiile care trebuie asigurate pentru îndeplinirea obiectivelor strategice?” (finalități);

2. „Care sunt capacitățile militare și resursele care trebuie alocate pentru realizarea acestor condiții?” (mijloace);

3. „Care este succesiunea în timp și în spațiu a acțiunilor pentru asigurarea acestor condiții? Sub ce abordări se vor produce acele condiții?” (căi);

4. „Care sunt costurile în situația executării acțiunilor propuse?” (riscuri).

Într-o altă abordare, scopul artei operative este reprezentat de stabilirea acelei balanțe optime între resurse, acțiuni și scopuri, în limitele riscurilor acceptate. Această balanță s-ar putea realiza prin integrarea, prin sincronizarea și prin coordonarea acțiunilor tactice pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite. Așadar, dacă scopul artei operative nu ar fi atins, atunci orice operație sau campanie ar consta într-o serie de acțiuni tactice, executate la voia întâmplării, fără a avea consistența necesară realizării succesului strategic. O serie de acțiuni tactice incoerente și fără nicio legătură între ele pot duce la un succes operativ chiar strategic, dar într-o perioadă de timp foarte mare, cu multe pierderi, ceea ce ar mări gradul de uzură al forțelor, fapt care contravine tocmai cu ceea ce afirma Milan Vego, respectiv obținerea victoriei decisive în timpul cel mai scurt și cu pierderi minime.

Referitor la caracteristicile³⁴ artei operative care o diferențiază de tactică, acestea sunt cele care îi conferă latura distinctivă specifică nivelului operativ. O primă caracteristică este reprezentată de obiectivele care sunt determinate și care acoperă o gamă largă de sarcini de nivel tactic. Pe când obiectivele de nivel operativ derivă din condițiile care trebuie întrunite pentru realizarea stării finale dorite de nivel strategic, la nivel tactic obiectivele sunt primite, iar locul lor este preluat direct de sarcini pentru realizarea efectelor care caracterizează obiectivele de nivel operativ.

Dimensiunea mai mare, referitor la spațiu, la timp și la forțe, reflectată în necesitatea îndeplinirii obiectivelor de nivel operativ și/sau strategic, constituie o altă caracteristică a artei operative. Pe

când o acțiune tactică se desfășoară într-o zonă de acțiuni limitată, ca suprafață, și cu o durată de la câteva minute până la câteva ore, o operație întrunită se desfășoară într-un teatru de operații compus din mai multe zone de acțiuni și poate dura de la câteva săptămâni până la luni sau chiar ani, așa cum este cazul operației antiteroriste, desfășurată de SUA.

În ceea ce privește mărimea forțelor, această caracteristică, neluată cumulativ cu celelalte două anterioare, poate fi considerată relativă, dacă este să ne referim la a fi o caracteristică prin ea însăși. Această relativitate este dată de situațiile în care forțe mici ca efective pentru realizarea unei sarcini, desfășoară acțiuni care produc direct efecte de nivel operativ sau chiar strategic (de exemplu, forțele speciale, submarinul). Ceea ce poate determina această situație este capacitatea de a exploata vulnerabilitățile inamicului cu ajutorul punctelor tari ale mai multor categorii de forțe.

De asemenea, datorită spațiului și timpului mare, forțele de nivel operativ pot avea caracter întrunit, comparativ cu forțele de nivel tactic, care pot fi omogene din punctul de vedere al organizării. Iar pentru o abordare cuprinzătoare a problemei operative, pot fi implicate și alte organizații nonmilitare, în paralel cu instrumentul militar.

Puterea de luptă este o altă caracteristică a artei operative, care reiese din evoluția tehnicii militare. În condițiile apariției unor tipuri de armament modern, folosirea acestora depășește sfera tacticii prin mărirea dimensiunii spațiale, concomitent cu reducerea celei temporale. Eficiența acestei caracteristici crește exponențial odată cu folosirea judicioasă a artei operative, care poate suplini efectivele reduse ale forțelor implicate într-o operație întrunită.

Planificarea la nivel operativ este foarte complexă, necesită timp și resurse de toate tipurile, comparativ cu planificarea de nivel tactic. De asemenea, planificarea este de tip regresiv, când se determină mai întâi finalitatea (obiectivele și starea finală dorită), apoi acțiunile și mijloacele necesare. La nivel tactic, planificarea este de tip progresiv, când obiectivele sunt primite de la eșalon și, apoi, se stabilesc căile (acțiunile) de realizare a lor într-o succesiune progresivă. Progresivitatea tacticii este dată și de necesitatea îndeplinirii unei anumite sarcini, deoarece celelalte pot fi dependente de realizarea acesteia din urmă. Din punctul de vedere al timpului de planificare,

acesta este ridicat, comparativ cu cel de la nivel tactic, deoarece obiectivele specifice acestui nivel sunt greu cuantificabile, ceea ce le face să fie, de obicei, supraapreciate.

Dislocarea la nivel operativ are un impact mult mai mare decât cea de la nivel tactic. O greșeală privind acest aspect la nivel operativ poate avea consecințe nefaste la nivel tactic. În schimb, dislocarea la nivel tactic este mai ușor de realizat fără un impact fatal asupra operației în sine.

Comanda și controlul suportului logistic de nivel operativ necesită o atenție deosebită, comparativ cu cea de nivel tactic. O logistică de nivel operativ, deficitară din punctul de vedere al coordonării, poate influența decisiv realizarea succesului unei operații. De aceea este recomandabil ca, comandantul de nivel operativ să aibă comanda operațională asupra unităților logistice.

La nivel operativ, abordarea (gândirea) problemei care trebuie rezolvată este un proces mult mai complex decât la nivel tactic, unde această caracteristică aproape că lipsește. Problema operativă acoperă o arie vastă de aspecte nu numai militare, ci și nonmilitare, ceea ce face ca gândirea operativă să fie exprimată printr-un limbaj operativ care conține concepte clar definite, înțelese și acceptate de toate elementele puterii – politic, militar, economic, civil.

Relațiile dintre cele trei componente ale artei militare sunt unele de interconexiune. Astfel, strategia definește obiective (finalități), stabilește mijloacele și impune limite, iar arta operativă identifică acele căi de realizare, în directă concordanță cu elementele precizate de strategie. Tactica, la rândul ei, urmărește respectarea îndeplinirii sarcinilor, în concordanță cu cadrul definit de arta operativă. Așadar, arta operativă servește drept tampon între strategie și tactică, fiind conectată cu strategia, și conectează, la rândul ei, tactica. Dacă această zonă tampon nu ar exista, ar apărea riscul subordonării tacticii de către strategie, fenomen denumit „politizarea tacticilor”³⁵, iar dacă strategia se subordonează tacticii, apare riscul de „tacticizare a strategiei”³⁶.

Design-ul operației – instrument principal de aplicare a artei operative

Așa cum reiese din definiția artei operative, menționată în Doctrina Aliată, design-ul operației reprezintă instrumentul principal prin intermediul

căruia este vizualizată modalitatea de folosire a forțelor pentru realizarea obiectivelor operative și/sau strategice.

Manualul de Planificare a Operațiilor prezintă design-ul operației ca fiind „formularea și dezvoltarea ideii de ansamblu (incluzând intenția comandantului) asupra modului de execuție a operației («cum»), pe baza estimării generale a situației și a analizei misiunii”³⁷, asociind această definiție cu scopul pentru care există un astfel de concept în cadrul procesului de planificare. Așadar, scopul este orientat către o reprezentare atât grafică, cât și sub formă de text a modalității de desfășurare a operației, susținută fiind de viziunea comandantului, după ce acesta a corelat finalitățile urmărite cu modalitățile și cu mijloacele puse la dispoziție, în limita riscurilor acceptate, răspunzând, astfel, la cele patru întrebări în acest sens. Tot din cadrul definiției, reiese și localizarea temporală a momentului de elaborare a design-ului, adică pe timpul fazei a treia a procesului de planificare, când au fost primite orientările de planificare ale eșalonului superior.

O altă definiție a design-ului operației este orientată către construcția grafică (cognitivă) pe care se sprijină obiectul de referință dat de operație, astfel: „cadrul operativ care susține planul operației maritime și sprijină execuția, sau o concepție și construcție a unui cadru care să stea la baza planului operației și execuției ulterioare a acestuia”³⁸.

Volatilitatea condițiilor actualului mediului de securitate imprimă necesitatea unei acțiuni coordonate, integrate și sincronizate a tuturor instrumentelor de putere pentru realizarea condițiilor care caracterizează starea finală dorită. Această cerință poate fi realizată prin intermediul design-ului operației, care asigură, în aceeași măsură, atât integrarea, cât și sincronizarea și coordonarea, în scopul realizării unității de efort. Pentru acest fapt, este de o importanță crucială cunoașterea metodologiei de realizare a design-ului operației, motiv pentru care, în continuare, vom prezenta etapele care trebuie parcurse, în general, pentru a obține un design viabil și aplicabil.

O astfel de metodologie³⁹, așa cum este prezentată în figura nr. 1⁴⁰, este compusă din următoarele etape: înțelegerea directivei strategice, înțelegerea mediului operațional, definirea problemei operative și dezvoltarea unei abordări operaționale. Etapa de înțelegere a directivei

strategice este bazată pe dialog, desfășurat în scopul înțelegerii intenției eșalonului superior, a stării finale dorite la nivel strategic, a obiectivelor strategice care vor conduce la realizarea acestei stări pentru a aprecia corect scopul pentru care se va elabora design-ul operației.

ÎNȚELEGEREA DIRECTIVEI STRATEGICE

- Înțelegerea directivei strategice – care este starea finală dorită și obiectivele care trebuie îndeplinite ?
- Înțelegerea mediului operațional – care este contextul în care se va aplica design -ul ?
- Definirea problemei operative – care este problema pentru care se aplică design -ul pentru a fi rezolvată ?
- Dezvoltarea unei abordări operaționale – care abordare generală va rezolva problema ?

Fig. 1 Metodologie de realizare a design-ului
Sursa: JOPP, p. D-2.

Aprecierea corectă a stării finale dorite la nivel strategic este deosebit de esențială, întrucât cuprinde condițiile acceptabile către care trebuie să migreze sistemul care produce situația de criză. De asemenea, înțelegerea obiectivelor care sprijină starea finală dorită va defini problema operativă, iar limitările, ipotezele de planificare și sarcinile explicite vor înlesni dezvoltarea abordării operaționale.

Cea de-a doua etapă, respectiv cea de înțelegere a mediului operațional, este realizată din perspectivă sistemică⁴¹ (modelul PMESII) și constituie un model de referință în sprijinirea etapei de definire a problemei operaționale prin identificarea centrului de greutate, a acțiunilor care trebuie întreprinse, precum și a instrumentelor de putere asociate. Toate aceste elemente, reieșite din înțelegerea mediului operațional, vor constitui ingredientele necesare pentru definirea problemei operaționale care împiedică atingerea condițiilor ce definesc starea finală dorită.

Etapa de abordare operațională constituie, ea însăși, percepția comandantului privind schimbarea condițiilor actuale, de neacceptat, ale sistemului în cauză, în condiții acceptabile, în limitele impuse de directiva strategică.

Așa cum se observă în figura nr. 2⁴², construcția grafică este foarte asemănătoare cu cea a design-ului, cu deosebirea reprezentată de forma generală a acesteia. În schimb, particularitatea construcției grafice a unui design este reprezentată de exprimarea timpului (ca factor operațional), materializat prin împărțirea pe faze.

O altă particularitate este dată de nesincronizarea punctelor decisive pentru toate liniile de operații/efort, precum și de succesiunea acestora de-a lungul unei singure linii de operații/efort.

Aceste etape de elaborare a unui design pot fi considerate utile în elaborarea unui design al operației, cu precizarea că o astfel de metodologie trebuie ajustată, astfel încât să răspundă nevoilor de planificare a unei organizații, și să respecte realitatea mediului operațional.

În literatura de specialitate, există o gamă largă de metodologii de elaborare, unele constituite din trei etape, altele având unele etape comasate, nefiind stabilit un tipar general valabil și aplicabil în toate situațiile care caracterizează, la un moment dat, mediul operațional.

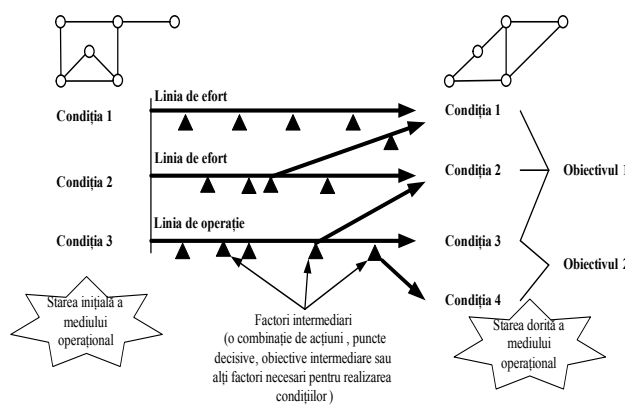

Fig. 2 Abordarea operațională
Sursa: Joint and Coalition Warfighting, Planner's Handbook for Operational Design, p. VI-2.

Concluzii

În concluzie, arta operativă se constituie într-o componentă esențială a unei doctrine, întrucât reprezintă mijlocul principal de legare a tuturor acțiunilor tactice, înglobându-le într-un cadru general de realizare a obiectivelor stabilite de strategie. Importanța aplicării artei operative capătă valențe superioare atunci când caracterul științific al acesteia este completat de acele însușiri ale artei – *abilitate, pricepere, măiestrie, îndeletnicire*.

O concepție tactică răsunătoare de utilizare a forțelor întrunite va conduce la succese tactice, dar nu și la realizarea obiectivelor strategice, dacă nu este parte integrală a unei concepții operative excelente. La rândul ei, această concepție operativă trebuie să fie caracterizată de elemente de sincronizare, de secvențiere și de coordonare a acțiunilor tactice pentru scurtarea timpului și pentru evitarea pierderilor inutile de resurse.

Slaba performanță a artei operative duce la insuccese tactice, care se răsfrâng asupra eșecului operativ sau strategic. Iar simpla utilizare a tehnicii superioare sau superioritatea efectivelor nu garantează succesul strategic decât în condiții de uzură ridicată. Esența artei operative va fi îndeplinită atunci când gândirea operativă este realizată mai repede și mai bine, alături de folosirea tehnicii superioare. Doar avantajul tehnologic nu va surclasa arta operativă, deși teoria și practica acesteia au fost și vor fi influențate de armamentul superior. De aceea arta operativă este continuu îmbunătățită, iar creativitatea aplicării ei va garanta succesul strategic.

NOTE:

1 Milan Vego, *Joint Operational Warfare – Theory and Practice*, US Naval War College, Second Printing, 2009, pp. I-15.

2 Claus Telp, *The Evolution of Operational Art, 1740 - 1813, From Frederick the Great to Napoleon*, Frank Cass, 2005, p. 62.

3 James J. Schneider, *The Loose Marble – and the Origins of Operational Art*, U.S. Army War College, martie 1989, p. 3, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a517707.pdf>, accesat la 23.01.2019.

4 *Ibidem*, p. 9.

5 Milan Vego, *A short history of operational art*, Naval War College Faculty, aprilie 2007, p. 2.

6 https://istoria.md/articol/844/Războiul_româno_un_gar_de_la_1919_de_la_Tisa_la_Budapesta, accesat la 22.01.2019.

7 *Ibidem*.

8 Milan Vego, *op.cit.*, pp. I-6.

9 Oleksiy Nozdrachov, *Application of The Soviet Theory of "Deep Operation" during the 1939 Soviet-Japanese Military Conflict in Mongolia*, Fort Leavenworth, Kansas, 2010, p. 25.

10 Claus Telp, *op.cit.*, p. 5.

11 *Ibidem*.

12 Milan Vego, *op.cit.*, p. 19.

13 *Ibidem*.

14 *Ibidem*.

15 *Ibidem*.

16 *Ibidem*.

17 *Ibidem*.

18 *Ibidem*.

19 Colonel Michael R. Matheny, *The Roots of Modern American Operational Art*, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/modern_operations.pdf, accesat la 23.01.2019.

20 *Ibidem*.

21 *Ibidem*.

22 *Ibidem*.

23 *Ibidem*.

24 Milan Vego, *op.cit.*, p. 21.

25 Oleksiy Nozdrachov, *op.cit.*, p. 17.

26 *Ibidem*.

27 *Ibidem*, pp. 20 - 25.

28 *Ibidem*, pp. 29 - 32.

29 *Ibidem*, p. 32.

30 *Ibidem*, p. 36.

31 Milan Vego, *op.cit.*, pp. I – 4.

32 ***AJP 01 (E), *Allied Joint Doctrine*, NSA, 2017, pp. 4 - 5.

33 ****Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013, p. 39.

34 Milan Vego, *op.cit.*, pp. I-7, 8.

35 Milan N. Vego, *op.cit.*, p. I-11. Politizarea tacticilor reprezintă influențarea tacticii de către obiceiuri sau politici naționale care pot avea consecințe dezastruoase la nivel tactic cu repercusiuni asupra obiectivelor operative și strategice. Spre exemplu, tactica franceză, înainte de 1914, avea ca principiu de luptă *ofensiva cu orice preț*, ceea ce s-a răsfrânt asupra nivelului operativ și, mai mult decât atât, era deconectată de realitatea strategică.

36 *Ibidem*, pp. I-10. Acest fenomen a fost denumit, pentru prima dată, de către Michael I. Handel, în opera sa *Masters of War: Classical Strategic Thought* și reprezintă o consecință a evoluției tehnicii, în special a celei aeriene unde targetingul substituie planificarea de nivel strategic. În alt sens, în loc ca strategia să stabilească mai întâi obiectivele, fără a fi influențată de tactică (de sus în jos nu de jos în sus), aceste obiective poartă influențe ale tacticii respectiv ale evoluției armamentului aerian (apud: Colin S. Gray, *The Air Power Advantage in Future Warfare: The Need for Strategy*, Airpower Research Institute, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2007, pp. 35-36).

37 ****Manualul de Planificare a Operațiilor*, Editura Militară, București, 2016, p. 187.

38 Florin Nistor, *Să redescoperim ARTA OPERATIVĂ MARITIMĂ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 90.

39 ***JOPP, *Joint Operation Process Workbook*, JMO Department, Naval War College, July 2013, pp. D – 1, 9.

40 Figură preluată și adaptată din JOPP, *op.cit.*, p. D – 2.

41 Abordarea sistemică se realizează prin intermediul celor șase domenii (PMESII – Politic, Militar, Economic, Social, Infrastructură și Informațional), care sprijină analizarea mediului operațional, privit ca fiind un sistem format din noduri, din legături și din interacțiuni/influente, care sunt examinate pentru a vizualiza și a înțelege logica de funcționare a sistemului respectiv.

42 Figură preluată și adaptată din *J-7, Joint and Coalition Warfighting, "Planner's Handbook for Operational Design"*, Suffolk, Virginia, 2011, pp. VI – 2.

BIBLIOGRAFIE

- *** *Manualul de planificare a operațiilor*, Editura Militară, București, 2011.
- *** *Manualul de planificare a operațiilor*, Editura Militară, București, 2016.
- *** *Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013.
- *** *Allied Command Operations, Comprehensive Operations Planning Directive COPD Interim V2.0*, Supreme Headquarters Allied Power Europe, Belgium, 04.10.2013.
- *** *AJP 01 (E), Allied Joint Doctrine*, NSA, 2017.
- *** *JOPP, Joint Operation Process Workbook*, JMO Department, Naval War College, July 2013.
- *** *Planner's Handbook for Operational Design*, Suffolk, Virginia, 2011.
- [Academia Română] *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Gray S. Colin, *The Air Power Advantage in Future Warfare: The Need for Strategy*, Airpower Research Institute, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2007.
- Nistor Florin, *Să redescoperim ARTA OPERATIVĂ MARITIMĂ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.
- Nozdrachov Oleksiy, *Application of The Soviet Theory of "Deep Operation" during the 1939 Soviet – Jaapanese Military Conflict in Mongolia*, Forth Leavenworth, Kansas, 2010.
- Schneider J. James, *The Loose Marble – and the Origins of Operational Art*, US Army War College, 1989.
- Telp Claus, *The Evolution of Operational Art, 1740 - 1813, From Frederick the Great to Napoleon*, Frank Cass, 2005.
- Vego Milan, *A short history of operational art*, Naval War College Faculty, 2007.
- Vego N. Milan, *Joint Operational Warfare – Theory and Practice*, U.S. Naval War College, Second printing, 2009.
- <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a517707.pdf>.
- https://istoria.md/articol/844/Războiul_romano_ungar_de_la_1919,_de_la_Tisa_la_Budapesta.
- http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/modern_operations.pdf.